

КІМАКОВИЧ Віталій – аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0647-0152>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/OOM-2141-2025>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.21/53.4>

Бібліографічний опис статті: Кімакович, В. (2025). Самостійна робота студентів педагогічних ЗВО як інструмент розвитку інноваційної компетентності. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. № 21 (53), 39–44, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.21/53.4>

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. У статті акцентовано увагу на ролі та значенні самостійної роботи студентів для розвитку їхньої інноваційної компетентності під час навчання у педагогічних закладах вищої освіти; висвітлено окремі засоби (репродуктивні, пошукові, проблемні, контрольні) та напрями її організації.

Наголошено на тому, що самостійна робота у педагогічних ЗВО є важливим та обов'язковим елементом підготовки майбутніх вчителів, що скерований на глибоке розуміння сутності освітньої діяльності, розвиток інноваційності, гнучкості та адаптивності, здатності до критичного мислення, безперервного саморозвитку та набуття досвіду практичного впровадження змін в освітній процес. Залучення до СРС дає змогу усвідомити необхідність постійного вдосконалення у професійному житті, позаяк запобігає поверхневому засвоєнню інформації, слугує систематизації знань. Студенти втілюють проекти, моделюють педагогічні ситуації, виконують індивідуальні завдання та покращують практичні вміння та навички, щоб згодом бути спроможними відслідковувати нові тенденції в освіті та впроваджувати їх у практику.

Доведено, що СРС є «містком» між теоретичним та практичним навчанням, оскільки потрапляючи у реальне освітнє середовище, здобувач може діяти не лише як виконавець, а як інноватор. Завдяки механізму зворотного зв'язку, самостійна діяльність «виконує» роль регулятора та внутрішнього стимулу до пошуку нових форм та методів педагогічної діяльності. Знаходження розв'язків у реальному освітньому середовищі слугує професійному розвитку та формуванню навичок саморегуляції.

Підкреслено, що проходження виробничо-педагогічної практики сприяє поглибленню та розширенню меж самостійної роботи студентів, переводячи її на інноваційно-прикладний рівень. Здобувач аналізує власні навчальні розробки, порівнює свій досвід із науковими теоріями та діяльністю колег, а тоді шукає вихід, продумуючи дієві освітні засоби для учнів.

Ключові слова: підготовка вчителя, інноваційна компетентність педагога, самостійна робота студентів, організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти, навчання у педагогічних ЗВО.

КІМАКОВИЧ Віталій – Postgraduate student at the General Education and Preschool Education, Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, 82100, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0647-0152>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/OOM-2141-2025>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.21/53.4>

To cite this article: Kimakovych, V. (2025). Samostiina robota studentiv pedahohichnykh ZVO yak instrument rozvytku innovatsiinoi kompetentnosti [Independent work of students of pedagogical higher education institutions as a tool for developing innovative competence]. *Human Studies. Series of Pedagogy*. № 21 (53), 39–44, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.21/53.4>

INDEPENDENT WORK OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A TOOL FOR DEVELOPING INNOVATIVE COMPETENCE

Summary. *The article is focused on the role and significance of students' independent work in developing their innovative competence during their studies in pedagogical higher education institutions; some means (reproductive, research-based, problem-based, and control) and directions of its organization are highlighted.*

It is emphasized that independent work in pedagogical higher education institutions is an important and mandatory element in the preparation of future teachers. This work is aimed at developing a deep understanding of the essence of educational activity, fostering innovativeness, flexibility, and adaptability, and cultivating critical thinking skills, continuous self-development, and practical experience in implementing changes in the educational process.

It is proved that independent work serves as a "bridge" between theoretical and practical learning, as, upon entering the real educational environment, the student can act not just as an executor but as an innovator. Thanks to the feedback mechanism, independent activity functions as a regulator and an internal stimulus for the search for new forms and methods of pedagogical work. Finding solutions in the real educational setting contributes to professional development and the formation of self-regulation skills.

It is emphasized that the undertaking the production and pedagogical practice contributes to the deepening and broadening of the scope of students' independent work, transferring it to an innovative and applied level. The student analyzes their own educational designs, compares their experience with scientific theories and the activities of colleagues, and then seeks solutions by devising effective educational tools for pupils.

Key words: *teacher training, teacher's innovative competence, students' independent work, organization of independent work for higher education students, teaching in pedagogical higher education institutions.*

Вступ. Вища педагогічна освіта беззаперечно є фундаментом стійкого розвитку української держави, особливо в умовах кризи, постійних соціальних, технологічних та економічних змін. Це одна з стратегічних ланок освітньої галузі, завдання якої полягають у підготовці соціально адаптованих, громадянсько свідомих та патріотично налаштованих фахівців, здатних критично мислити, пристосовуватися до трансформацій, долати стереотипи, освоювати технології, інтегрувати цифрові інструменти та ресурси в освітній процес.

Педагогічні заклади вищої освіти (ЗВО) сьогодні стають інститутами творення нових знань та інновацій, шукають шляхи та засоби удосконалення навчання студентів з урахуванням їхніх індивідуальних та особистісних запитів. Особлива увага приділяється наданню молодим людям свободи вибору для реалізації потенційних можливостей, стимулювання впевненості та рішучості, саморегуляції, розвитку професійних та особистісних компетентностей, необхідних для досягнення успіху в динамічному світі. Адже сучасний учитель має бути інноваційним, поєднувати глибоке розуміння сутності освітньої діяльності, вміння адаптуватися до нових вимог

та мати усвідомлену педагогічну позицію з постійним прагненням до вдосконалення. Для цього йому слід оволодіти здатністю до критичного пошуку, безперервного саморозвитку та практичного впровадження змін з метою покращення якості освітньої галузі (Професійний стандарт, 2020).

Аналіз останніх досліджень. Перетворення насамперед стосуються вищої педагогічної школи, де підготовка студентів ґрунтується на повазі, діалозі, співпраці та партнерстві. Як зазначає Т. Равчина, ключові положення такої взаємодії зосереджені на здобувачеві, який самостійно набуває знання, спираючись на власний досвід та індивідуальну інтерпретацію інформації; оволодіває способами мислення для формування поглядів та концепцій; набуває соціальних та професійних знань, аналізуючи та вирішуючи реальні освітньо-професійні проблеми (Равчина, 2005).

Важливим інструментом розвитку професійних умінь і навичок майбутніх педагогічних фахівців, на думку вчених (А. Котової, О. Лаврентьєвої, Н. Мачинської, І. Нагрибельної, Л. Петрук, М. Продайко, Т. Равчини, О. Чайки та ін.), є організація самостійної роботи студентів (СРС) під час навчання

у педагогічних університетах. Така діяльність повинна виконувати мотиваційну функцію, стимулювати до ініціативного поглиблення знань та саморозвитку (Лаврентьева, 2012). Зокрема, Л. Петрук акцентує на тому, що «логічно та раціонально побудована система з організації самостійної роботи студентів у закладі вищої освіти є серйозним підґрунтям для формування професійних компетентностей майбутніх учителів» (Петрук, 2023, с. 109).

Обсяг СРС сьогодні є диференційованим, передбачений навчальними планами педагогічних ЗВО, та визначається з урахуванням специфіки майбутньої професії, місця дисципліни у структурі підготовки (обов'язкова чи вибіркова), рівня вищої освіти (бакалаврський, магістерський) та форми навчання (денна, заочна, дистанційна). Загалом складає від 50 до 80 % загального часу, відведеного на вивчення конкретної дисципліни (Степаненко, Приймак & Семенишина, 2021, с. 204).

За період здобуття вищої освіти, студенти стають організованішими, відповідальними, незалежними. Науково-педагогічні працівники, викладачі спочатку скеровують СРС (пропонують, підказують), а згодом спонукають до пошуків. Таким чином, діяльність здобувачів якісно змінюється, вони вчаться бачити освітні проблеми, аналізувати шляхи їхнього розв'язання, прогнозувати результати, аргументувати правильність рішень. Це позитивно впливає на розвиток їхньої самосвідомості, рефлексивності, дисциплінованості, що є основою для вдосконалення та готовності до інноваційної освітньої діяльності (Нагрибельна, 2016, с. 60).

Мета статті – охарактеризувати роль та значення самостійної роботи студентів для розвитку їхньої інноваційної компетентності під час навчання у педагогічних ЗВО.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах поліпшення освітньої галузі інноваційна компетентність є однією з важливих професійних здатностей педагога. Вона тісно пов'язана з творчістю, особистісним і професійним потенціалом особистості. Інноваційний вчитель є джерелом змін, застосовує наукові методи пізнання, адаптує відомі педагогічні технології до нових освітніх умов, упроваджує нові методики та форми навчання, поліпшуючи тим самим якість навчання та виховання учнів. Він – співучасник та «творець» освітнього процесу, а також зацікавлений «помічник» та порадижник для дітей,

активний дослідник та реформатор освітнього процесу (Професійний стандарт, 2020).

Тому важливо вчасно подбати про формування у педагогічного фахівця готовності до інновацій, насамперед про розвиток у нього вмінь визначати актуальні завдання навчального предмету та методики його викладання; раціонально організувати засвоєння учнями знань через стимулювання та застосування дієвих педагогічних технологій; гнучко реагувати на зміни та корегувати освітній процес згідно реальних обставин та потреб школярів та ін. Результатом його професійної підготовки має стати інноваційна компетентність – здатність до власного вдосконалення, творчості, рефлексії, осмислення значущості «нових» пошуків і відкриттів. Це достатньо тривалий процес, що починається у період навчання у педагогічних ЗВО. Саме тут студенти опановують теоретичні знання та практичні вміння, необхідні для майбутньої учительської професії.

Як зазначалося, обов'язковим компонентом освітнього процесу у виші є самостійна робота здобувачів, котра стимулює їхню активність та пізнавальний інтерес. Дослідники доводять, що СРС є складною системою, котра має на меті забезпечити поступовий перехід від керованого навчання до повної автономії та інноваційності. Зокрема, за критеріями місця, часу, характеру керівництва, цілями розрізняють самостійну роботу: під час аудиторних занять (дискусії, аналіз інформації, мозковий штурм, розв'язання педагогічних задач); у формі консультацій і творчих контактів (уточнення, поради, методична підтримка, диференціація завдань); у позааудиторний час (виконання проєктів, індивідуальних завдань, написання курсових, кваліфікаційних робіт тощо) (Нагрибельна, 2016), (Король, Мусієнко & Токова, 2003).

У цьому сенсі вчені розрізняють напрями організації самостійної роботи студентів у педагогічних ЗВО, спрямованих на розвиток інноваційної компетентності:

– використання різних форм, методів аудиторного та позааудиторного навчання, спрямованих на командну роботу, розширення можливостей комунікації, вдосконалення гнучкості, лідерських якостей тощо;

– професійна спрямованість СРС, що означає можливість застосування її результатів у майбутній педагогічній діяльності (розробка дидактичного матеріалу, конспектів уроків, виховних заходів, бесід, освітнього

YouTube-каналу, квесту для школярів, портфоліо тощо);

- індивідуалізація завдань з метою урахування професійних інтересів та досвіду студентів, надання їм свободи щодо інноваційного бачення педагогічних проблем, пошуку нетипових способів їхнього розв'язання;

- залучення здобувачів до науково-дослідної роботи, зорієнтованій на науковому пізнанні, зборі даних, аналізі педагогічних ситуацій, дотриманні доброчесності, висуненні гіпотез, генеруванні ідей та ін.;

- участь студентів у олімпіадах та конкурсах наукових робіт задля підвищення мотивації, стимулювання творчості, перевірки якості власних досліджень, розвитку вмінь презентувати здобутки, відстоювати свою позицію, проявляти оригінальність;

- професійно-ціннісна спрямованість викладача ЗВО, котрий є одним із агентів змін та генерування інновацій, він – взірць для студента, партнер, фасилітатор, модератор, тьютор (Лисенко, Лисенко & Матішак, 2022, с. 137–138).

Зауважимо, що під час навчання на різних курсах та рівнях вищої освіти СРС змінюється. Спершу самостійна робота контролюється викладачем задля збагачення знань, активізації роздумів, закріплення матеріалу та ін. Поступово вона стає автономнішою, впливаючи на розвиток швидкості реакцій, критичного мислення, вміння аргументувати власну позицію щодо освітніх питань. Далі студент працює над складнішими завданнями, що вимагають пошуку, досліджень та наукового обґрунтування. Так, він розвиває навички саморефлексії, планування, організації свого часу; вчиться самостійно обирати засоби виконання навчального завдання та несе відповідальність за результат (Король, Мусієнко & Токова, 2003).

Загалом самостійна робота здобувачів характеризується зовнішньою (діяльність викладача) та внутрішньою (пізнавальна активність студента) сторонами. З одного боку, визначається функцією управління та скерування педагогом, котрий підбирає матеріал, пропонує завдання (письмові, усні, тестові), пояснює, інструктує, дає вказівки, поради, контролює процес роботи та її виконання «зовні». З іншого – студент сприймає відомості, опрацьовує зміст інформації, обмірковує, «перетворює» її з метою практичного використання у професійній освітній

діяльності. Знання стають особистим надбанням та підґрунтям для сприймання нового досвіду. Цей процес (від пасивного споживання інформації до активного творення) й забезпечує відкритість до нового через зацікавлення. Йдеться про внутрішню трансформацію здобувача вищої освіти: коли пізнавальна активність через критичне мислення (узагальнення, висновки) дає змогу для модифікацій, а не прийняття готових догм, а тоді – продукування ідей, рішень, розширення власних меж, набуття практики творення освітнього контенту та інноваційної педагогічної діяльності. За таких умов можемо говорити про інноваційність майбутнього вчителя, наявність у нього цілісної професійної позиції, що ґрунтується на суб'єктності, творчій рефлексії, готовності інтегрувати нові підходи в освітній процес.

Аналіз наукової літератури доводить, що СРС у педагогічних ЗВО організовується на різних рівнях. Залежно від дидактичної мети класифікують такі її засоби:

- репродуктивні – спрямовані на засвоєння, систематизацію та відтворення навчального матеріалу (є основою для інноваційної роботи): конспектування, реферування, складання плану, створення словника педагогічних понять, виконання освітніх завдань, тестів, контрольних робіт тощо;

- пошукові – передбачають генерацію ідей та активні розвідки, педагогічні дослідження, опитування, анкетування, спостереження, аналіз та синтез інформації в літературі, співставлення наукових поглядів учених, практиків, порівняння інноваційних освітніх методик, виявлення суперечностей, написання курсових робіт та ін.;

- проблемні – окреслюють моделювання реальної професійно-освітньої діяльності, потребують творчого підходу: проекти, кейси, воркшопи, запис відеолекцій, створення інтерактивних презентацій, методичних засобів, тестових завдань, навчальних ігор тощо;

- контрольні – дають змогу оцінювати власну роботу та планувати подальше навчання: самоконтроль, взаємоконтроль, рецензування, складання звітів, рефлексія, планування професійного самовдосконалення (Лаврентьєва, 2012; Петрук, 2023).

Отож, самостійна робота студентів педагогічних ЗВО під час теоретичного навчання дає змогу усвідомити їм необхідність постійного вдосконалення у професійному житті, щоб

згодом бути здатними відслідковувати нові тенденції в освіті та впроваджувати їх у практику. Вони вчаться працювати з інформацією, виявляти освітні проблеми, з'ясовувати їхні причини, шукати нові шляхи розв'язання.

Вважаємо, що у контексті розвитку інноваційної компетентності СРС запобігає поверхневому засвоєнню інформації, слугує систематизації знань, що дає змогу глибше розуміти існуючі освітні виклики. Здобувачі моделюють педагогічні ситуації, втілюють проекти, вправляються та удосконалюють практичні вміння та навички. Успішне самостійне виконання завдань слугує формуванню суб'єктної позиції студентів, сприяючи автономії та саморегуляції. Це своєю чергою необхідно для розвитку інноваційності, бо інноваційна діяльність часто відбувається в умовах невизначеності та вимагає рішучості від фахівця.

На наш погляд, СРС є «містком» між теоретичним та практичним навчанням. Якщо вона якісно організована, то студент, потрапляючи у реальне освітнє середовище, діє не лише як виконавець, а як інноваційний спеціаліст. Він готовий до самостійного розв'язання професійних функцій та вимог, може збирати та аналізувати попередню інформацію про клас чи учнів, створювати власні дидактичні засоби, цифрові ресурси, апробувати їх під час практики, а не лише користуватися готовими шаблонами. Тоді – вчиться оцінювати ефективність власних рішень та корегувати їх.

Традиційно метою виробничо-педагогічної практики під час підготовки у ЗВО є закріплення теоретичних знань з фахових дисциплін, психології, методики, а також вивчення існуючого стану освітньої роботи в школах, ведення документації, розробка методичних матеріалів та ін. Студенти виконують різноманітні обов'язки, мають змогу критично ознайомитись з освітньою реальністю, спостерігати за вчителями, класними керівниками, аналізувати уроки, виховні заходи, ознайомитись зі змістом предмету, методикою його викладання, формами і методами роботи зі школярами тощо. Такі дослідження стають підґрунтям для розробки та застосування власних інноваційних методів та засобів, дієвість яких практикант може відразу перевірити.

Завдяки механізму зворотного зв'язку, самостійна діяльність «виконує» роль регулятора у навчанні та практичній педагогічній

діяльності здобувача. Вважаємо, що СРС функціонує як діагностичний інструмент. Коли студент самостійно розробляє урок (виховний захід) і проводить його, набутий досвід дає змогу виявити прогалини у теоретичній підготовці. Це стає потужним внутрішнім стимулом до засвоєння нових знань та пошуку відповідей. «Помилка» перетворюється на ресурс та своєрідне джерело інновацій. Знаходження розв'язків у реальному освітньому середовищі слугує професійному розвитку та формуванню навичок саморегуляції.

Тобто виробнича практика поглиблює та розширює межі самостійної роботи, переводячи її на інноваційно-прикладний рівень. Студент аналізує чому його розробка виявилася успішною або не спрацювала, порівнює свій досвід із науковими теоріями та діяльністю колег, знаходить вихід, продумує дієві освітні засоби для учнів.

Висновки. Самостійна робота студентів є важливим елементом підготовки вчителів. Навчальний процес у педагогічних ЗВО повинен скеровуватися на розвиток рис, необхідних фахівцю-інноватору: самостійний пошук інструментів, удосконалення гнучкості та адаптивності. Інновації в освіті неможливі без глибокого розуміння предмета та вміння працювати з інформацією, що виходить за межі підручника. Тому необхідними під час навчання здобувачів є такі умови, ситуації і контексти, які б стимулювали їхню самостійність та інноваційність, сприяли набуттю педагогічного досвіду.

Як інтегрована система СРС повинна спрямовуватися на розвиток інноваційної компетентності та професійної суб'єктності майбутнього педагога. На наш погляд, вона має стати інструментом, що поєднує теоретичні знання з практичними навичками розв'язання професійних завдань. Завдяки СРС здобувач активно може застосовувати власний досвід під час педагогічної практики. Водночас безпосередня освітня діяльність уможлиблює виявлення прогалин у теоретичній підготовці, «запускаючи» наступний рівень самостійності для корекції та пошуку інноваційних освітніх методик. Тому самостійна робота має орієнтуватися на творче вирішення проблем і генерацію нових ідей, забезпечуючи трансформацію позиції майбутніх фахівців з пасивних споживачів знань на активних дослідників та творців освітніх інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лаврентьева О. Особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів природничих дисциплін. Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів : монографія / ред. проф. О. А. Коновала. Кривий Ріг : Книжкове видавництво Киреєвського, 2012. С. 66–93.
2. Лисенко Н., Лисенко О., Матішак М. Самостійна робота студентів: шляхи вдосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 88. С. 135–140. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.27>
3. Нагрибельна І. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2016. 483 с.
4. Організація самостійної роботи студентів / за заг. ред. В. М. Король, В. П. Мусієнко, Н. Т. Токової. Черкаси : Вид-во ЧДУ, 2003. 216 с.
5. Петрук Л. Самостійна робота студентів у контексті формування професійних компетентностей майбутніх учителів. *Молодь і ринок*. 2023. № 1. С. 108–112. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.273460>
6. Професійний стандарт (2020) за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
7. Равчина Т. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. Львів, 2005. Вип. 19. Ч. 2. С. 3–16. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/19_2/01_ravchyna.pdf
8. Степаненко О., Приймак Л., Семенишина І. Самостійна робота як засіб розвитку професійних компетенцій студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 44. Том 3. С. 199–207. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-3-31>

REFERENCES

1. Lavrentieva O. Osoblyvosti orhanizatsii samostiinoi roboty maibutnykh uchyteliv pryrodnychkh dystsyplin [Peculiarities of organizing the independent work of future nature science teachers]. Teoriia i praktyka orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv : monohrafiia / red. prof. O. A. Konovala. Kryvyi Rih : Knyzhkove vydavnytstvo Kyreievskoho, 2012. S. 66–93 [in Ukrainian].
2. Lysenko N., Lysenko O., Matishak M. Samostiina robota studentiv: shliakhy vdoskonalennia [Student independent work: ways to improve]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. 2022. Vyp. 88. S 135–140. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.27> [in Ukrainian].
3. Nahrybelna I. Samostiina robota v systemi pidhotovky maibutnykh uchyteliv do navchannia ukrainskoi movy v pochatkovykh klasakh [Independent work in the system of training future primary school teachers for teaching the Ukrainian language] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.02. Kherson, 2016. 483 s. [in Ukrainian].
4. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv [Organization of students' independent work] / za zah. red. V. M. Korol, V. P. Musiienko, N. T. Tokovoi. Cherkasy : Vyd-vo ChDU, 2003. 216 s. [in Ukrainian].
5. Petruk L. Samostiina robota studentiv u konteksti formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnykh uchyteliv [Student independent work in the context of forming professional competencies of future teachers]. *Molod i rynek*. 2023. № 1. S. 108–112. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.273460> [in Ukrainian].
6. Profesiinyi standart [Professional Standard] (2020) za profesiiamy “Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> [in Ukrainian].
7. Ravchyna T. Orhanizatsiia vzaiemodii studentiv z osvithim seredovyschem u vyshchii shkoli [The organization of students' interaction with the educational environment in higher education]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna*. Lviv, 2005. Vyp. 19. Ch. 2. S. 3–16. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/19_2/01_ravchyna.pdf [in Ukrainian].
8. Stepanenko O., Pryimak L., Semenyshyna I. Samostiina robota yak zasib rozvytku profesiinykh kompetentsii studentiv [Independent work as a means of developing students' professional competences]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2021. Vyp. 44. Tom 3. S. 199–207. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-3-31> [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 26.12.2025